

Abstrakt

Ve své disertační práci se zabývám problematikou rozvodu manželství a jeho občanskoprávními důsledky. Asi těžko bychom v reálném životě hledali právní institut, který v průběhu času doznal takových změn jako právě rozvod manželství a s ním spojené důsledky v občanskoprávní oblasti.

Při práci jsem si kladl za cíl seznámit se především s dostupnými teoretickými prameny, ať již komentářovou literaturou, odbornými monografiemi, právníckými učebnicemi či v neposlední řadě také odbornými časopisy, a to jak tištěnými, jako jsou například Právní rozhledy, Soudní rozhledy, Rodinné právo, Právo a rodina, Právní rádce, včetně časopisů, které jsou vydávány příslušnými odbornými profesními komorami – Bulletin advokacie (Čeká advokátní komora), Ad Notam (Notářská komora České republiky) či Komorní listy (Exekutorská komora České republiky), tak i elektronickými, jako například epravo.cz či eLAW.cz. Pokud na nějakou oblast existovalo více relevantních právních názorů, snažil jsem se tuto pluralitu zaznamenat a v jejím rámci zaujmout sám vlastní stanovisko.

Protože téma mé disertační práce spočívá ve zkoumání platného objektivního práva, velký důraz jsem se také snažil klást na propojení s judikaturou, ať již obecných soudů nebo soudu ústavního. Pokud se tato judikatura v průběhu let vyvíjela, původně nejednotně či dokonce protichůdně vyslovované právní názory se sjednocovaly, snažil jsem se ve své práci zaznamenat a popsat také tento vývoj včetně jeho příčin.

Práce je rozčleněna do několika částí. Hlavní rozdělení je na část týkající se samotného rozvodu manželství a část týkající se jeho právních důsledků. Obě tyto části jsou poté dále členěny.

Část zaměřená na rozvod manželství spočívá nejprve v krátkém historickém exkurzu. Toto historické porovnání celkového vývoje považuji za důležité zejména z toho důvodu, že změny, které v průběhu staletí rozvod manželství dotvářely, nebyly pouze v oblasti právní. Změny, které měly a mají vliv na institut rozvodu manželství, nastávaly průběžně a lze je zaznamenat snad ve všech rovinách, ať již je to rovina společenská (rozvod přestal být chápán jako doživotní stigma), nebo rovina sociálně-ekonomická (zvyšující se majetková soběstačnost

osoby jako jednotlivce, jehož ekonomická existence již není nutně vázána na spolužití s jinou osobou), či rovina náboženská (pokles vlivu církve, zejména katolické, pro niž je nezrušitelnost manželství historicky jedním z hlavních témat). Jedná se o jakési spojené nádoby, kdy společenské (neprávní) změny posunují kupředu i vývoj příslušné právní úpravy, ale zároveň to platí i naopak – změny právní úpravy se následně projeví v tom, že institut rozvodu manželství je dostupnější a tím se opět o něco zvýší jeho společenské využití. Z institutu, který je nejprve nemožný, posléze je sice připuštěn, ale navázán na nemalé množství různých omezení a podmínek včetně například souhlasu obou zúčastněných stran, se postupně stává institutem tak hojně užívaným.

Další část mé disertační práce, která se týká platné právní úpravy rozvodu manželství, je pak rozčleněna na pohled z úhlu hmotněprávního a pohled z úhlu práva procesního. Pozornost jsem ve své práci věnoval všem třem variantám rozvodu, resp. rozvodu v základní podobě a jejich dvou variantách, kde rozhraničující kritérium je tvořeno jednak s ohledem na obligatorní zjišťování příčin rozvratu, jednak dočasně existující možnost zamítnutí návrhu na rozvod aplikací ustanovení o tzv. tvrdostní klauzuli. Prostor byl poskytnut jak zjišťování jejich odlišností a specifik, tak i jejich vzájemnému vztahu. Stejně tak při zkoumání procesněprávní stránky rozvodu manželství jsem se snažil pojmut jak všechna obecná specifika řízení o rozvod manželství, tak i specifika vztahující se k jednotlivým rozvodovým variantám.

Část zaměřená na zkoumání důsledků rozvodu manželství je uvedena nejprve výčtem a popisem několika hlavních důsledků v oblasti jiné než občanskoprávní, neboť ani tyto jsem nepovažoval za bezvýznamné. Zmínil jsem například hlavní důsledky v trestněprávní oblasti, v oblasti práva sociálního zabezpečení či oblasti finančního práva. Hlavní pozornost jsem však pochopitelně zaměřil na občanskoprávní důsledky. Takových oblastí, kterých se rozvod manželství přímo dotýká, je totiž nemálo.

Občanskoprávní důsledky rozvodu manželství jsem nejprve rozčlenil na skupinu důsledků statusových a skupinu důsledků majetkových. Posléze uvedená skupina je poměrně obsáhlá a zahrnuje celou řadu různých právních vztahů.

Pozornost jsem věnoval nejprve otázkám výživného, na které má rozvod manželství přímý a zásadní vliv. Nejedná se pouze o vyživovací povinnost mezi manželi navzájem za trvání

manželství, ale také vyživovací povinnost rozvedeného manžela a v neposlední řadě vyživovací povinnost k případným dětem.

Dále jsem se ve své práci zaměřil na společné jmění manželů, neboť také tuto oblast rozvod manželství zásadním způsobem zasáhne. Zvláštní pozornost jsem v této souvislosti věnoval také ochraně majetkových zájmů třetích osob (věřitelů), neboť i jejich práv se rozvod manželství přímo dotýká, byť ony samy účastníkem rozvodového řízení nejsou.

Další důležitou skupinou vztahů, které rozvod manželství ovlivní, je otázka společného bydlení manželů. V práci jsem se zaměřil na vymezení důsledků s ohledem na různé možnosti, jakými manželé své bytové potřeby uspokojovali. Zkoumal jsem rozvodové důsledky s ohledem na právní důvod užívání předmětu uspokojujícího bytovou potřebu manželů (vlastní bydlení/nájemní bydlení), či jeho druh (dům/byt). V případě nájemního bydlení jsem se také snažil neopomenout zejména specifickou skupinu družstevního bydlení.

V neposlední řadě jsem se ve své práci zabýval i dalšími občanskoprávními důsledky rozvodu manželství, například důsledky v oblasti dědění, ochrany osobnosti či při běhu promlčecí doby.

Dospěl-li jsem ve své práci k vlastnímu přesvědčení, že nějaká zkoumaná oblast by de lege ferenda zasloužila zvýšenou pozornost a změnu, vyjevil jsem tento názor včetně odůvodnění, které právní úvahy mě k němu vedly. Samozřejmě jsem nemohl opomenout ani naprosto zásadní legislativní změnu, a sice že v průběhu tvorby mé práce došlo k dokončení legislativního procesu a přijetí nového občanského zákoníku. Legislativní proces byl v této oblasti završen, když po schválení oběma komorami Parlamentu České republiky k normě dne 20. února 2012 připojil svůj podpis i prezident republiky. Norma by měla nabýt účinnosti dne 1. ledna 2014. Snažil jsem se tedy také o základní srovnání původní právní normy s touto novou a vymezení nejvýraznějších změn, které se tématu mé disertační práce týkají. V poslední části práce jsem shrnul závěry, které jsem v disertační práci učinil a stručně se zamyslel nad možnými změnami de lege ferenda.